

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Safavid Dynasty-2

دوره صفویه به عنوان آخرین دوره شکوفایی تمدن اسلامی در ایران شناخته می‌شود. شاه اسماعیل یکم با نام کامل اسماعیل بن سلطان حیدر بن شیخ جنید ملقب به ابوالمظفر بهادرخان حسینی، و معروف به شاه اسماعیل ختایی (زاده ۱۷ ژوئیه ۱۴۸۷ - درگذشته ۲۳ مه ۱۵۲۴) پایه‌گذار و نخستین شاه دولت صفوی بود. جد پدری شاه اسماعیل یکم به شیخ صفی‌الدین اردبیلی منسوب می‌شود. شاه اسماعیل در اولین اقدام مهم خود، در شهر تبریز مذهب تشیع را به عنوان مذهب رسمی دولت و مملکت صفوی اعلام نمود. شاه اسماعیل شاعری پرکار بود که با تخلص ختایی شعر می‌سرود و پس از عمادالدین نسیمی، ادبیات آذربایجانی را گسترش داد. علاوه بر ترکی آذربایجانی به زبان فارسی نیز شعر می‌سرود که تنها چند نمونه از اشعار فارسی وی به جا مانده است.

نام یکی از همسران او «حیات» ذکر شده که شاعری فارسی‌زبان بوده است. همسر اصلی و محبوب وی شهبانو تاجلی بیگم بود که در نزد شاه اسماعیل بسیار عزیز و گرامی بود. شاه اسماعیل شعرهایی در وصف زیبایی و شجاعت تاجلی سروده بود و او را بسیار دوست می‌داشت. تاجلی بیگم مادر ولیعهد هم بود. شاه اسماعیل به رسم‌ها و آیین‌های مذهبی و ملی بسیار علاقه نشان می‌داد و به ایجاد آبادانی و بناهای یادبود اهتمام داشت. مهم‌ترین آثاری که از دوران وی به یادگار مانده، عبارتند از ۴ بازار دور میدان قدیم اصفهان؛ مدرسه هارونیه و بقعه امامزاده هارون در اصفهان. وی بناهای یادبودی هم در اوجان فارس و شیراز و آبادانی و ساختمان‌های متعددی در خوی و تبریز بنیاد کرد. در ۲۳ مه

۱۵۲۴ / ۱۹ رجب ۹۳۰ شاه اسماعیل درگذشت و در آرامگاه خانوادگی در اردبیل به خاک سپرده شد. او هنگام مرگ دو ماه تا سی و هفت سالگی فاصله داشت و تقریباً بیست و سه سال سلطنت کرده بود.

شاه تهماسب یکم (۱۴ فوریه ۱۵۱۴ - ۱۴ مه ۱۵۷۶) پسر ارشد شاه اسماعیل یکم و دومین پادشاه از سلسله صفویه بود. تهماسب در روز چهارشنبه ۲۶ ذی‌الحجه الحرام سال ۹۱۹ هجری قمری در روستای شه‌آباد اصفهان متولد شد. پس از مرگ شاه اسماعیل یکم صفوی، شاه تهماسب یکم در سال ۹۲۹ هـ ق (۱۵۲۳ م) در ۱۰ سالگی به سلطنت رسید. ۱۰ سال اول سلطنت شاه تهماسب در واقع عرصه رقابت امرای قزلباش برای کسب قدرت بود. شاه جوان به علت شجاعت و تدبیر، کم‌کم توانست خود را به‌عنوان شاهی مقتدر برای ایران مطرح کند و زمام قدرت را در دست گیرد. شاه تهماسب یکم حدود ۵۴ سال بر ایران حکومت کرد که در بین تمام پادشاهان پس از اسلام در ایران بیشترین زمان حکمرانی بوده‌است. شاه تهماسب صفوی پادشاهی صاحب‌کمال و شیفته هنر بود و در هنر خوشنویسی و نقاشی دست داشت. در نقاشی شاگرد استاد سلطان محمد مصور بوده‌است. هرچند قاضی احمد منشی در کتاب گلستان هنر از هنر تصویرسازی شاه تهماسب به‌طور مفصل یاد کرده و شاه تهماسب دستور داد نخستین خیابان ایران بانام «خیابان سپه» در قزوین ساخته شود که این نام الگویی بود برگرفته از منطقه‌ای چهار باغ مانند که شاه در ازبکستان امروزی دیده بود. این خیابان در زمان حکومت پهلوی به نام «سپه» و هم‌اکنون نیز بانام «سپه» و «شهدا» در قزوین معروف است. هم‌چنین در کنار رصدخانه سابق مراغه، رصدخانه جدیدی ساختند. به دستور شاه، میر محمد منجم مأمور شد تا حرکات سیارات و ستارگان را بررسی کند.

شاه اسماعیل دوم سومین پادشاه سلسله صفوی بود. او از سال ۱۵۷۶ میلادی (۹۸۳ هـ ق) تا سال ۱۵۷۷ میلادی (۹۸۴ هـ ق) به مدت یک سال و نیم بر ایران حکمرانی کرد. شاه اسماعیل دوم پس از مرگ پدر در مبارزه برای کسب جانشینی و همچنین پس از تاجگذاری و به منظور تثبیت قدرت، کشتارهای بسیاری انجام داد و بسیاری از خاندان سلطنتی را به قتل رساند. او با وجود انجام منکرات، فردی مذهبی و پیرو مذهب شیعه بود. وی در جوانی در محضر عالمان شیعه قواعد و اصول مذهب شیعه را آموخته بود. وی چون یک پادشاه بود و حفظ حکومت برایش از مهم‌ترین امور محسوب می‌شد. اسماعیل میرزا در تمام نبردهایی که با عثمانی‌ها در سال‌های جوانی داشت پیروز شد.

پیروزی‌های او تا سال‌ها در ذهن مردم به ویژه نظامیان قزلباش جای داشت. شاه اسماعیل دوم سلحشوری توانمند با امتیازاتی عالی در طول نبردهای شاه تهماسب یکم با سلیمان یکم عثمانی بود. شاه اسماعیل دوم برای نخستین بار نماد شیر و خورشید را به رنگ طلایی بر روی پرچم ایران سوزن دوزی کرد. این پرچم تا آخر دوره صفوی نیز درفش رسمی ایران بود.